

КОНЦЕПЦІЯ
вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника
відповідно до європейських стандартів вищої освіти
та правничої професії

З метою утвердження розуміння фаху правника як професійно незалежної професії, спрямованої на утвердження верховенства права та захист прав і свобод людини;

засновуючись на Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8), а також утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3);

керуючись:

Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)21 про свободу професійної діяльності адвоката;

Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000)19 про роль публічного обвинувача в системі кримінальної юстиції;

Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2004)4 про Європейську Конвенцію з прав людини в університетській освіті та професійному навчанні;

Спільною декларацією про Європейський простір вищої освіти, прийняту в Болоньї 19 червня 1999 року;

Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)8 про дослідницьку місію університетів;

Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2007)6 про відповідальність держави за вищу освіту та наукові дослідження.

та беручи до уваги:

Доповідь Венеційської комісії “Європейські стандарти незалежності судової системи: Частина I: незалежність суддів” CDL-AD (2010)004;

результати дослідження «Стан юридичної освіти та науки в Україні», здійсненого Координатором проектів ОБСЄ в Україні у співпраці з Національним університетом «Києво-Могилянська Академія» у 2009-2010 роках;

напрацювання науково-практичної конференції «Роль юридичної освіти у суспільстві, керованому верховенством права. Завдання для України», проведеної Львівським національним університетом імені Івана Франка, Національним університетом «Києво-Могилянська Академія» та Координатором проектів ОБСЄ в Україні 20-23 жовтня 2011 року у м. Львові;

напрацювання науково-практичної конференції «Вдосконалення юридичної освіти в Україні: засадничі підходи», організованої Міністерством освіти і науки України, Українською правничою фундацією, Проектом USAID «Справедливе правосуддя та Національним університетом «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» 25-26 квітня 2013 року у м. Харкові;

напрацювання конференції «Юридична освіта в Україні: зміст та методики викладання юридичних дисциплін», організованої Міністерством освіти і науки України, Київським

національним університетом імені Тараса Шевченка, Українською Правничою Фундацією та Координатором проектів ОБСЄ в Україні 14-16 листопада 2013 року;

результати «Дослідження обсягу знань, переліку навичок і вмій, якими має володіти випускник юридичного вищого навчального закладу, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці», здійсненого Проектом USAID «Справедливе правосуддя» у співпраці із ВГО «Українська асоціація маркетингу» у 2014 – 2015 роках;

напрацюваннями міжнародної конференції «Сучасні тенденції розвитку юридичної освіти», організованої юридичним факультетом Львівського національного університету ім. І.Франка за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» 12-13 червня 2015 року;

рекомендації за результатами перших в Україні зовнішніх незалежних оцінювань процесів забезпечення якості правничої освіти на юридичному факультеті Львівського національного університету ім. І.Франка та юридичному факультеті Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича, організованого та проведеного Проектом USAID «Справедливе правосуддя» в травні 2014 року та в травні 2015 року відповідно на запити цих юридичних факультетів;

1. Метою концепції вдосконалення правничої освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії є сприяння становленню в Україні правничої освіти як системи стандартів змісту та методики викладання правничих дисциплін, базованих на формуванні правничих навичок, обізнаності щодо питань етики та прав людини, розумінні фундаментальної ролі правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини, а також стандартів доступу до правничої професії.

2. Завданнями Концепції, відповідно до її мети, є:

– пропонування цілеспрямованої, науково обґрунтованої методологічної основи розвитку правничої освіти в Україні;

– визначення шляхів удосконалення законодавства, що покращуватиме якість правничої освіти;

– усунення негативних тенденцій, що виникають в результаті неналежного регулювання правничої освіти;

- забезпечення участі у регулюванні правничої освіти поряд з Міністерством освіти і науки Міністерства юстиції, органів самоврядування правничих професій та органам самоврядування правничих шкіл;

- утвердження розуміння правничої професії як професійно незалежної, спрямованої на захист і прав людини і підтримання правосуддя;

– забезпечення якісної правничої освіти;

– забезпечення якісного та прозорого оцінювання рівня кваліфікації випускників правничих шкіл;

– забезпечення якісних наукових досліджень у сфері права;

– сприяння у становленні фінансової, організаційної, академічної та кадрової автономії правничих шкіл та університетів в цілому.

3. Упродовж 25 років незалежності у державі триває поступове реформування юридичних інститутів спрямованих на гарантування, утвердження і захист прав людини або забезпечення ефективного публічного обвинувачення, таких як суд, адвокатура, прокуратура, нотаріат, зокрема, шляхом оновлення законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів. Ефективне функціонування цих інститутів однаковою мірою залежить від якості законодавства та від якості фахівців, що забезпечують діяльність цих інститутів. Усі особи, що отримують доступ до професії судді, адвоката, прокурора є випускниками українських правничих шкіл. Водночас, зміст юридичних дисциплін, що їх викладають у правничих школах України, методика їх викладання, юридична наука, а також адміністрування цих шкіл та університетів в цілому повільно зазнають якісних змін та залишаються успадкуванням радянської системи юридичної освіти, відповідно до якої юрист сприймається, як особа, покликана служити державі, - а не гарантувати, утверджувати і захищати права людини або забезпечувати ефективно публічне обвинувачення. Таким чином, формуючи законодавче поле для діяльності юридичних інститутів відповідно до європейських стандартів держава не отримує фахівців, спроможних впроваджувати нові закони заради утвердження та захисту прав людини.

4. Подальший розвиток правничої освіти має бути спрямований на підготовку правника відповідно до його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод людини. Такий розвиток має здійснюватися шляхом:

утвердження розуміння фаху правника як професії спрямованої на захист прав і свобод людини;

визначення стандарту правничої освіти як необхідного обсягу знань про доктрини, принципи та інститути, а також необхідного обсягу юридичних навичок, компетентностей, обізнаності щодо питань етики та прав людини, якими повинен оволодіти студент;

гарантування якості правничої освіти;

гарантування незалежного та прозорого механізму доступу до правничої професії;

гарантування якості правничої науки;

розвитку фінансової, організаційної, академічної та кадрової автономії правничих шкіл та університетів в цілому.

I. Розуміння фаху правника

5. Основним завданням правника є утвердження верховенства права через гарантування, утвердження і захист прав і свобод людини або забезпечення ефективного публічного обвинувачення.

6. Професія правника є професійно незалежною та самоврядною.

7. Незалежність професії правника обумовлена основною метою діяльності – захистом прав та свобод людини, у тому числі у стосунках з органами державної влади і місцевого самоврядування.

Незалежність професійної діяльності правника гарантується функціонуванням незалежних інститутів, які формуються за участі самоврядних професійних організацій, та забезпечують якість підготовки правника, доступ до правничої професії, та дотримання професійних стандартів діяльності.

8. Самоврядність професії правника передбачає участь як безпосередньо, так і через самоврядні професійні органи у:

- визначенні професійних стандартів правничої професії;
- визначенні етичних стандартів правничої професії;
- прийнятті рішень щодо доступу до правничої професії;
- притягненні до дисциплінарної відповідальності за порушення професійних чи етичних стандартів правничої професії;
- формуванні стандартів правничої освіти;
- акредитації правничих шкіл та в оцінці якості їхніх освітніх послуг.

9. Правничими професіями є:

- суддя;
- адвокат;
- прокурор;
- нотаріус.

10. Доступ до професій судді, адвоката, прокурора і нотаріуса можуть отримати особи, які успішно склали єдиний державний кваліфікаційний іспит зі спеціальності «Право» та пройшли процедури добору, встановлені відповідними законами.

11. Успішне складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» є необхідною умовою доступу до посад в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, кваліфікаційні вимоги яких передбачають наявність вищої юридичної освіти.

12. Професійною діяльністю в сфері права, окрім діяльності правничих професій, є

- проходження державної служби чи служби в органах місцевого самоврядування на посадах керівників та заступників керівників юридичних служб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також на посадах, пов'язаних з представництвом в суді таких органів;
- проходження державної служби в Міністерстві юстиції України та його територіальних підрозділах, із застосуванням стандартів професійної діяльності в сфері права;
- робота на посадах, пов'язаних з наданням безоплатної правничої допомоги в органах (установах), уповноважених законом на надання такої допомоги;
- робота на посадах помічника судді, помічника адвоката, помічника прокурора, помічника нотаріуса;
- робота на посадах керівників юридичних служб в юридичних особах приватного права, а також на посадах, пов'язаних з представництвом в суді таких юридичних осіб;
- робота на посадах юриста (юрисконсульта) в юридичних особах, основним видом діяльності яких є діяльність у сфері права;
- науково-викладацька робота (для посад судді Верховного Суду та Конституційного Суду України).

13. Доступ до правничої освіти та правничої професії не може бути обмежений на підставі статі, сексуальної орієнтації, раси, кольору шкіри, релігії, політичних чи особистих переконань, етнічного чи соціального походження, належності до національної меншини, майнового стану тощо.

14. Підготовка правників здійснюється за єдиною спеціальністю «Право».

II. Стандарт правничої освіти

15. В межах правничої школи слід гарантувати високі стандарти як фахової юридичної підготовки, так і професійної етичної підготовки як передумови доступу до правничої професії.

16. Метою правничої освіти є формування компетентностей, необхідних для розуміння природи і функцій права, змісту основних юридичних інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин. Здобувачі правничої освіти повинні бути готові до служіння суспільству, будучи відданими принципам людської та професійної гідності, справедливості, неупередженості, співпереживання та дотримання високих етичних стандартів.

17. Стандарт правничої освіти має забезпечувати у здобувачів правничої освіти формування інтегральної, загальних і спеціальних компетентностей.

Загальні компетентності охоплюють сприйняття світоглядних та морально-етичних цінностей, широку соціально-гуманітарну ерудованість і усвідомлення мультикультурного розмаїття сучасного життя, зокрема:

- здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, до творчого мислення і генерування нових ідей, до аналізу і синтезу;
- уміння планувати, організовувати і контролювати свою діяльність;
- знання і розуміння природи етичних стандартів, у тому числі етичних стандартів правничої професії та здатність діяти на їх основі;
- знання державної мови та однієї з офіційних мов Ради Європи на рівні, що забезпечує можливість як усного, так і письмового їх застосування у тому числі у професійній сфері;
- вміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати;
- навички збору і аналізу інформації;
- вміння працювати самостійно, працювати у команді колег за фахом, а також із залученням експертів з інших галузей знань;
- здатність приймати неупереджені і мотивовані рішення;
- здатність визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб;
- вміння примирювати сторони з протилежними інтересами;
- здатність вчитися;
- прагнення до утвердження академічної доброчесності.

Спеціальні компетентності охоплюють теоретичні і прикладні знання про природу і призначення права, його доктрини, принципи та інститути, а також уміння і навички у процесі правозастосування, зокрема:

- знання основ теорії та філософії права, структури та стандартів правничої професії та її ролі у суспільстві;

- знання міжнародних стандартів прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також прецедентної практики Європейського суду з прав людини;

- знання основ міжнародного публічного права;

- знання основ права Ради Європи та права Європейського Союзу;

знання засад, принципів та інститутів конституційного права, адміністративного права, адміністративного процесуального права, цивільного права і цивільного процесуального права, кримінального права та кримінального процесуального права;

- навички збору інформації, аналізу юридичної проблеми, побудови юридичної аргументації;

- навички складання проектів юридичних документів;

- навички консультування з юридичних питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

18. Підготовка та захист магістерської роботи на здобуття освітнього (академічного) ступеня «Магістр права» повинна бути складовою стандарту правничої освіти.

19. Обсяг освітньої програми вищої правничої освіти становить не менше 300 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (надалі – кредит ЄКТС), з яких:

не менше 150 кредитів ЄКТС повинні становити професійно-орієнтовані навчальні дисципліни зі спеціальності «Право»;

не менше 15 кредитів ЄКТС повинні становити соціально-гуманітарні навчальні дисципліни в межах програми вищого навчального закладу;

не менше 75 кредитів ЄКТС повинні становити навчальні дисципліни за вибором здобувача вищої освіти. Перелік навчальних дисциплін за вибором здобувача вищої освіти може охоплювати професійно-орієнтовані дисципліни зі спеціальності «Право», професійно-орієнтовану дисципліну (дисципліни) з іншої спеціальності, а також соціально-гуманітарні навчальні дисципліни в межах програми вищого навчального закладу;

не менше 15 кредитів ЄКТС повинна становити практична підготовка;

не менше 30 кредитів ЄКТС повинна становити дослідницька компонента освітньо-професійної програми.

20. У межах Державного стандарту змісту правничої освіти правничі школи повинні забезпечувати здобуття спеціальних компетентностей відповідно до доктрин, принципів та інститутів, на яких сформувались сучасні національні правничі традиції та сучасна європейська правнича культура.

21. Враховуючи, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі "Конвенція") є основним орієнтиром для захисту прав людини в Європі, а також те, що Конвенція стала складовою частиною національної правової системи, і зважаючи на зобов'язання України вживати заходів з метою гарантії довгострокової ефективності системи

контролю встановленою Конвенцією слід гарантувати, щоб вивчення Конвенції та практики Європейського суду з прав людини повною мірою увійшло до навчальних програм правничих шкіл не тільки як самостійна дисципліна, але й як компонент кожної юридичної дисципліни (кримінального права, цивільного права, і т.д.) для того, щоб випускники правничих шкіл, незалежно від спеціалізації, були свідомі умов застосування Конвенції у своїй галузі.

22. Для належного опанування студентами знань про доктрини, принципи та інститути а також юридичних навичок необхідно запроваджувати новітні методики викладання у правничій школі, зокрема шляхом обмеження методики постатейного відтворення нормативно-правових актів як такої, що негативно впливає на набуття студентами правничих аналітичних навичок, впровадження мережевих освітніх технологій та елементів методики навчання для дорослих (постановка навчальних цілей, робота в малих групах з використанням кейсів, обговорення практичних аспектів застосування набутих знань під час навчання). Навчальні заняття з професійно-орієнтованих дисциплін освітньої програми підготовки правника повинні включати розв'язання практичних завдань, розгляд судової практики, підготовку письмових робіт (зокрема, процесуальних документів).

23. Стандарт правничої освіти повинен включати необхідний перелік навичок і компетентностей правничого дослідження, аналізу та письма як однієї з фундаментальних складових фаху правника. У правничій школі слід запровадити окрему дисципліну для опанування студентами навичок правничого дослідження, аналізу та письма, а також підвищити роль письмових робіт під час викладання та оцінювання фундаментальних правничих дисциплін.

24. Практична підготовка є важливою складовою програми правничої освіти і спрямована на формування первинних умінь та практичних навичок правозастосування. Практична підготовка здобувачів правничої освіти здійснюється шляхом проходження практики. .

Здобувачі правничої освіти можуть проходити практику в судах, прокуратурі, адвокатурі, нотаріаті, в установах та організаціях чи їхніх підрозділах, які здійснюють діяльність з правозастосування, зокрема, на базі юридичних служб органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, а також в органах (установах), що надають безоплатну правничу допомогу.

Проходження практики студентом у юридичні фірмі, суді, прокуратурі тощо може відбуватись за ініціативи студента, на підставі індивідуально укладеної угоди та під наглядом особи, яка погоджується на забезпечення якості такої практичної підготовки студента.

Органи та установи системи правосуддя, нотаріату та адвокатури сприяють проходженню практики здобувачами правничої освіти.

Правничі школи повинні забезпечити набуття студентами практичних навичок шляхом запровадження нових методик викладання, як то юридична клініка, лабораторія, імітація судового процесу тощо.

25. Зважаючи на значення якісної підготовки правника для суспільства таку підготовку необхідно здійснювати за освітньо-професійною програмою за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності «Право» на основі повної загальної середньої освіти. Здобувачам, які успішно виконали освітню програму вищої освіти за другим (магістерським) рівнем зі спеціальності «Право» присуджується освітній ступінь «Магістр права». Ступінь вищої освіти «Магістр права» відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій. Навчання за освітньо-професійною програмою за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності «Право» провадиться у очній (денна, вечірня) формі.

Вищі навчальні заклади для осіб, які вже здобули вищу освіту за іншими спеціальностями можуть впроваджувати і комбіновану (очна та заочна (дистанційна)) форму навчання. При організації різних форм навчання структура, обсяг, зміст і результати освітньо-професійних програм за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти не повинні відрізнятися між собою.

26. Правничі школи можуть надавати освітні послуги з підготовки правників в межах комбінованої форми навчання лише для осіб, які вже здобули вищу освіту за іншими спеціальностями.

Обсяг аудиторного навантаження у межах освітньо-професійної програми правничої освіти має складати не менше 1/3 для денної форми та 1/4 для комбінованої форми навчання від загального обсягу освітньо-професійної програми.

27. Підготовку правника в Україні мають здійснювати правничі школи, які належать до сфери компетенції Міністерства освіти і науки України (класичні університети, профільні університети) та приватні вищі навчальні заклади, що отримали ліцензію Міністерства освіти і науки України.

Впровадження реформи потребуватиме опрацювання Стратегії розвитку ресурсної бази правничої освіти, яка включала б визначення нових та особливих параметрів для усіх її компонентів у рамках університетської освіти, як-то: навчальний матеріал та публікації (правнича література); наукові дослідження; викладач права; обсяг факультету; підготовка викладачів права; формування викладацького корпусу; правничі бібліотеки; мова як чинник правничої освіти; фінанси та бюджет.

III. Якість юридичної освіти та рейтингове оцінювання правничих шкіл

28. Динамічний розвиток вищої освіти у світі, вартість освітніх послуг для держави і людей, а також прагнення до утвердження своєї держави як повноцінного члена європейської спільноти шляхом економічного, політичного та культурного розвитку суспільства, вимагає гарантування якості вищої освіти в Україні. Вдосконалювати якість освітніх послуг, зокрема послуг з надання правничої освіти, слід відповідно до принципів, затверджених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти».

29. Правничі школи повинні дбати про внутрішнє забезпечення якості освітніх послуг. Правничі школи повинні розробити та застосовувати внутрішні процедури для забезпечення якості їхніх програм навчальних дисциплін, зокрема відповідність таких програм стандарту правничої освіти, та викладацького складу. Правничі школи повинні гарантувати, що ресурси, які забезпечують навчальний процес є достатніми і відповідають змісту програм навчальних дисциплін. Інформація правничих шкіл про зміст програм навчальних дисциплін, викладацький склад та ресурси для забезпечення навчального процесу повинна бути публічною.

З метою належного забезпечення якості правничої освіти загальний обсяг підготовки фахівців зі спеціальності «Право» не може перевищувати кількість, що становить суму з 50 відсотків обсягу державного замовлення та 50 відсотків за кошти фізичних та юридичних осіб.

30. Органи самоврядування правничих шкіл повинні відповідати за внутрішнє забезпечення якості освітніх послуг та брати участь у зовнішній перевірці якості правничої освіти. Загальні збори (конференції) науково-педагогічних працівників правничої школи

повинні затверджувати внутрішні процедури забезпечення якості програм навчальних дисциплін.

31. Держава повинна гарантувати дотримання стандарту вищої освіти та стандарту освітньої діяльності шляхом зовнішньої перевірки якості правничої освіти. Результати зовнішньої перевірки якості правничої освіти повинні бути складовою для рейтингового оцінювання правничих шкіл.

32. З огляду на природу правничої професії як професійно незалежної та самоврядної, здійснювати зовнішню оцінку якості освітніх послуг, які надають правничі школи, та приймати рішення про акредитацію повинен окремий підрозділ незалежного колегіального органу з якості правничої освіти – галузева експертна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Галузева експертна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти формується із числа представників правничої професії, представників правничих шкіл, Міністерства юстиції та Міністерства освіти і науки України. Органи самоврядування правничих професій та органи самоврядування правничих шкіл повинні обирати своїх представників до галузевої експертної ради. Кваліфікаційні вимоги до члена галузевої експертної ради повинні гарантувати його незалежність і неупередженість.

33. Галузева експертна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти:

- аналізує якість освітньої діяльності правничих шкіл;
- проводить ліцензійну експертизу, готує експертний висновок щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності;
- проводить акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів правничої освіти;
затверджує методичні рекомендації щодо дотримання стандарту правничої освіти;
- затверджує методичні рекомендації щодо внутрішнього забезпечення якості правничої освіти;
- затверджує методикку здійснення зовнішньої оцінки якості правничої освіти;
- формує критерії оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, правничих шкіл, за якими можуть визначатися рейтинги правничих шкіл;
- подає пропозиції щодо внесення змін до стандарту правничої освіти.

IV. Загальний доступ до правничої професії

34. Зважаючи на фундаментальну роль правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини необхідно гарантувати високу та однакову якість його фахової, етичної та психологічної підготовки. Щоб гарантувати досягнення високої та однакової якості слід відмовитися від практики складання державних іспитів в межах правничих шкіл та запровадити єдиний державний кваліфікаційний іспит зі спеціальності «Право».

Правничі школи з метою здійснення внутрішньої перевірки якості правничої освіти можуть проводити внутрішні іспити, результати складання яких не впливають на результати єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право».

35. Передумовою складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» повинно стати успішне засвоєння відповідної освітньої програми, обсяг якої становить не менше 300 кредитів ЄКТС, а також підготовка та захист письмової дослідницької

роботи. За умови успішного складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» особа повинна отримувати диплом магістра за напрямом підготовки «Право».

36. Єдиний державний кваліфікаційний іспит зі спеціальності «Право» повинен бути сформований із запитань різного рівня складності для перевірки наявності у кандидата на доступ до правничої професії інтегральної, загальних і спеціальних компетентностей, визначених стандартом правничої освіти.

37. Адміністрування єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» повинна здійснювати державна правничка екзаменаційна комісія, сформована як незалежний колегіальний орган. Зважаючи на те, що метою єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» є забезпечення справедливості та прозорості процедури доступу до правничої професії, кваліфікаційні вимоги до члена державної екзаменаційної комісії повинні гарантувати його незалежність і неупередженість. До складу державної правничої екзаменаційної комісії повинні входити представники правничих професій, представники Міністерства освіти і науки України та Міністерства юстиції України та представники академічного самоврядування правничих шкіл.

38. Державна екзаменаційна комісія повинна мати такі повноваження:

- затверджувати порядок формування запитань та завдань для єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- визначати перелік запитань та завдань для єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- затверджувати методику оцінювання запитань та завдань для єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- затверджувати порядок складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- встановлювати періодичність складання та визначає дати проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- приймати рішення про затвердження результатів єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- забезпечувати дотримання процедури складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право»;
- затверджувати перелік спостерігачів за проведенням єдиного державного кваліфікаційного іспиту зі спеціальності «Право» та формує списки спостерігачів для кожного із міст;

V Дослідницька та практична складова під час викладання в правничих школах

39. Розвиток знань у будь-якій ділянці є наслідком поєднаних зусиль у науковому дослідженні та навчанні. Правнича наука великою мірою розвивається через практичну діяльність представників правничої професії: через правозастосування та тлумачення юридичних норм. Тому невід'ємною місією університетів в цілому, та правничих шкіл зокрема, є вільний науковий пошук і передання знань через поєднання досліджень, навчання та практичного досвіду, в тому числі шляхом залучення до викладацької і дослідницької роботи представників правничої професії.

40. Правничим школам необхідно повернути та підтримувати довіру суспільства до правничої науки шляхом гарантування свободи наукового пошуку з одного боку та якості правничих досліджень з іншого. Правничі наукові дослідження повинні бути невід'ємною складовою професійної діяльності викладачів правничих шкіл, а також фахової підготовки правника. Правничі школи повинні формувати свої навчальні програми з огляду на якомога ширше залучення студентів до наукових досліджень.

41. Правничі наукові дослідження необхідно проводити відповідно до таких принципів:

- поваги до академічної свободи дослідника;
- попередження та протидії плагіату і фальсифікації результатів дослідження;
- відкритості наукових досліджень та заохочення наукових дебатів;
- дотримання етичних стандартів наукових дебатів;
- опублікування результатів наукових досліджень;
- обов'язкове використання сучасних міжнародних, у першу чергу європейських правничих праць у сфері права під час підготовки наукових робіт в Україні.

42. Для того щоб гарантувати якість правничої науки необхідно визначити стандарти правничих досліджень та публікацій відповідно до означених принципів, а також забезпечити відповідальність за порушення таких стандартів.

43. Необхідно гарантувати державне замовлення правничих досліджень у правничих школах та встановити критерії і процедури фінансування таких досліджень. Серед критеріїв державної підтримки досліджень слід брати до уваги основну дослідницьку місію тієї чи іншої правничої школи, чіткі цілі та вимірні результати запропонованого дослідження, а також доцільність та оригінальність.

VI. Самоврядність правничих шкіл

44. З метою забезпечення участі правничих шкіл у процесі прийняття рішень щодо змісту правничої освіти, контролю за якістю правничої освіти, доступу до правничої професії, фінансування правничої освіти та науки в Україні повинно діяти самоврядування правничих шкіл в таких організаційних формах:

- загальні збори (конференції) науково-педагогічних працівників правничої школи;
- з'їзд науково-педагогічних працівників правничих шкіл України;
- Рада деканів (ректорів) правничих шкіл України;
- Асоціація правничих шкіл з представників, делегованих правничими школами.